

WSTĘP

Niniejsza praca początkowo koncentrowała się wokół myśli społeczno-moralnej Kościoła rzymskokatolickiego odnoszącej się do kwestii regulacji życia i śmierci. Treść badania miała bezpośrednio dotyczyć pojęcia życia ludzkiego i jego wartości w doktrynie Kościoła. Poziom socjologicznej analizy obejmowałby wówczas swym zakresem zarówno stanowisko Kościoła, przejawiające się w jego nauce społeczno-moralnej, jak i inne stanowiska naukowe. Mówiąc o życiu ludzkim, chciałam dokonać analizy w aspekcie jego tworzenia, powstawania, narodzin, dbałości i umierania. Przygotowując projekt badań i stawiając pierwsze pytania badawcze, oparłam się na metodzie jakościowej. Przypuszczałam zatem, że spotkam się z problemem polegającym na ewoluowaniu założeń metodologicznych pracy. Badanie jakościowe cechuje wielość wykorzystywanych metod, zasada triangulacji teorii, gdzie świadomie i celowo przeprowadza się badania z perspektywy różnych dyscyplin naukowych, a także zaangażowanie interpretacyjne badacza przygotowanego na możliwość wystąpienia zmian dotychczasowych założeń. Przygotowując się do przeprowadzenia analizy socjologicznej, zebrałam dużą liczbę dokumentów w postaci starannie wyselekcjonowanych tekstów źródłowych, ukazujących rozbieżność argumentacyjną stanowiska Kościoła rzymskokatolickiego i nauki w kwestiach granicznych życia ludzkiego. Jednocześnie doszłam do wniosku, że samo ukazywanie odmienności tych stanowisk, z punktu widzenia badań socjologicznych, nie przedstawi całości zagadnienia, koncentrującego się na niezmiennym trwaniu Kościoła rzymskokatolickiego w przekonaniu o absolutnym zakazie aborcji czy eutanazji, bowiem, jak twierdzi Jan Dębowski:

Jedną z naczelnych wartości eksponowanych w społecznym nauczaniu Kościoła katolickiego jest życie jako takie, a życie ludzkie w szczególności. Należy w tym miejscu zauważyć, że punktem wyjścia rozważań nad tą kwestią jest uniwersalna

zasada »świętości życia«. Stanowi ona aksjologiczną podstawę dla wywiedzionych z niej praktycznych reguł postępowania¹.

Odtąd moje zainteresowania przesunęły się w kierunku szukania odpowiedzi na ważne pytania, zadawane także przez bioetyczkę Joannę Różyńską: Dlaczego nie podejmuje się konstruktywnego dialogu? Skąd wynikają tak głębokie różnice punktów widzenia? Dlaczego tak trudno w obrębie istotnych przemian liberalizmu egzystencjalnego wszcząć multidyscyplinarny dyskurs prowadzący do wypracowania „[...] zasad koegzystencji ludzi mających odmienne, często rozbieżne, systemy przekonań moralnych i religijnych?”². Pytaniom tym nadałam wymiar problemu badawczego, by następnie określić hipotezy, w których, na potrzeby użycia socjologicznej teorii, założyłam, że Kościół rzymskokatolicki zajmujący określone stanowisko wobec życia i jego wartości jest zamkniętym samoodtworządzającym się systemem społecznym, a jego nauka społeczno-moralna kodem, zbiorem znaków, za pomocą których system ten jest identyfikowalny. Wszystko to, co znajduje się poza systemem tego Kościoła, według teorii systemowej Niklasa Luhmanna, byłoby nazywane „środowiskiem” z jego odrębnym zbiorem znaczeń, niezrozumiałym dla systemu Kościoła. Można by więc przypuszczać, że u styku tych założeń znajduje się próba odpowiedzi na pytanie: Dlaczego te dwie strony ze sobą nie kooperują, są wobec siebie zamknięte i upowszechniają niezrozumiałe dla siebie pojmowanie wartości życia ludzkiego i jego granicznych uwarunkowań?

W przyjętym sposobie interpretacji, wzmacnianym systemową orientacją socjologa-badacza (orientacja implikuje pewne typy problemów, np. funkcjonalizm będzie badał system), należy także uwzględnić odmienne stanowisko Janusza Mariańskiego, według którego: „Analiza socjologiczna [...] nie zawsze prowadzi do obiektywnego opracowania danych i faktów, już bowiem w punkcie wyjścia może ulegać określonej wizji ideologicznej lub przemyślanej strategii politycznej”³, stąd „Podkreślanie osobowej struktury życia społecznego, według której człowiek jest podmiotem, a nie przedmiotem życia społecznego, politycznego i gospodarczego itp. znajduje pełny wyraz w głoszonych zasadach społecznych (np. zasada personalizmu, pomocniczości, solidarności), przyczyniających się do tworzenia sprawiedliwego i solidarnego społeczeństwa”⁴. Moja analiza nie będzie jednak dotyczyła poziomu jednostki, relacji osobowościowych. Hipotezy badawcze odniosę do metodologicznych założeń Earla Babbiego, który twierdzi, że „teoria naukowa – a także sama

¹ J. Dębowski, *Obraz świata w społecznym nauczaniu Kościoła katolickiego*, Wyd. Akademii Podlaskiej, Siedlce 2005, s. 29.

² J. Różyńska, *Granice życia*, „Polityka” 45(2832)/2011, s. 64.

³ J. Mariański, *Kościół a współczesne problemy społeczno-moralne. Kwestie wybrane*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1992, s. 45.

⁴ *Ibidem*, s. 12.

nauka – nie może rozstrzygać sporów o wartości⁵. Nauka nie może określić, czy wykładnia społeczno-moralna Kościoła rzymskokatolickiego jest lepsza bądź gorsza od stanowiska innych wykładni⁶. „Może natomiast określić, jak oba te systemy funkcjonują w kategoriach pewnego zestawu uzgodnionych kryteriów”⁷.

W rozdziale I przedstawię założenia metodologiczne pracy, poczynszy od prezentacji przedmiotu i problematyki niniejszej analizy, poprzez sformułowanie hipotez, a skończywszy na obraniu stosownych metod i technik badawczych.

W rozdziale II ukazę różne wymiary postrzegania wartości ludzkiego życia: filozoficzno-antropologiczny, teologiczny i religijny, psychologiczny, medyczny, bioetyczny, prawny, polityczny i socjologiczny. Stanowiska dotyczące wartości ludzkiego życia i jego regulacji, zajmowane przez poszczególne nauki, stanowiąc będą, w myśl teorii Niklasa Luhmanna, odrębne systemy społeczne, a wobec stanowiska Kościoła rzymskokatolickiego – Luhmannowskie „środowisko”. Rozdział ten kończy prezentacja wyników badań opinii publicznej na temat wartości i regulacji życia ludzkiego, a także zwrócenie uwagi na fakt, że postrzeganie wartości życia ludzkiego przez respondentów wyrażane jest zarówno poprzez deklaracje, jak i rzeczywiste postawy, które często pozostają wobec siebie rozbieżne.

Precyzyjne i szczegółowe omówienie stanowiska Kościoła rzymskokatolickiego wobec zagadnienia wartości ludzkiego życia i zdefiniowany zbiór aspektów omawianego wymiaru będzie treścią rozdziału III. Poszczególne podrozdziały tej części pracy odniosą do konkretnych zjawisk i działań ludzkich zachodzących w obszarze regulacji ludzkiego życia, jakimi są: inżynieria genetyczna, metody sztucznego zapłodnienia, aborcja, eutanazja, samobójstwo i kara śmierci.

W rozdziale IV, stosując założenia teorii komunikacyjnej Niklasa Luhmanna, wyjaśnię logikę dyskursu kościoła rzymskokatolickiego wobec zagadnienia ludzkiego życia i jego wartości w obliczu naukowych perspektyw innych stanowisk.

Końcowe wnioski z przeprowadzonej analizy, przyjmujące lub odrzucające postawioną hipotezę, przedstawię w zakończeniu pracy.

---

⁵ E. Babbie, *Podstawy badań społecznych*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2009, s. 28.

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.